

Robert A. Heinlein
GALAKTIKOS PILIETIS
Mokslinis fantastinis romanas

Vergija, atrodo, turėjusi amžiams išnykti iš žmonių civilizacijos, tolimoje ateityje gali itin suklestėti. O jos formos, įvertinus būsimas technologijas, gali tapti dar šurpesnės...

Iš anglų kalbos vertė VIDA BRAZAUSKIENĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
111 tomas. Serija įkurta 1990m.

Robert A. Heinlein - CITIZEN OF THE GALAXY
New York, Ace books, 1986

Copyright © by Robert A. Heinlein, 1957

Cover art Copyright © by Jim Bums, 1990

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 1998
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2012

1 skyrius

- Devyniasdešimt septintas vienetas, - paskelbė varžytinių šauklys, - berniukas.

Apsvaigęs berniukas vos neapsivėmė, pajutęs po kojomis žemę. Vergų pirklių laivas skrido daugiau nei keturiasdešimt šviesmečių, jo triumuose tvyrojo įprastinis tokių laivų tvaikas - susigrūdusių nepraustų kūnų, baimės, vėmalų ir tūkstantmečių sielvarto dvokas. Tačiau ten berniukas kažką reiškė - buvo pripažintas grupės narys, turintis teisę kartą per dieną gauti davinį, turintis teisę kautis už teisę suvalgyti savo davinį ramiai. Jis netgi turėjo draugų.

Dabar jis vėl niekas, nulis; tuoj vėl bus parduotas.

Ką tik išpardavėjo plaktuko kaukšėjimas nulydėjo parduotą vienetą - porą šviesiaplaukių merginų, neva dvynių; pirkėjai varžėsi gyvai, kaina šoktelėjo aukštai. Besišypsantis iš pasitenkinimo išpardavėjas pasisuko ir parodė jį berniuką.

- Devyniasdešimt septintas vienetas. Grūskit jį šen.

Išbakštintas ant pakylės vaikas surakintomis rankomis stovėjo įsitempęs, paklaikusias jo akys sukiojosi į visas puses, godžiai apžiūrinėdamos viską, ko nesimatė iš gardo. Vergų turkus driekiasi tarp kosmouosto ir garsiosios Laisvės Aikštės; kitapus jos dunkso dar garsesnis Sargono - Devynių Pasaulių sostinės - Prezidiumas. Vaikas neatpažino pastato, jis net nenutuokė, kokioje planetoje atsidūrė. Jis žiūrėjo į minią.

Prie pat vergų gardo lūkuriavo elgetos, pasirengę apipulti kiekvieną pirkėją, atsiimančią įsigytąją nuosavybę. Kiek atokiau pusračiu rikiavosi sėdimos vietos, skirtos turtingiesiems ir galingiesiems. Abipus šios elitinės grupės laukė vergai, nešikai, asmens sargybiniai ir vairuotojai, nuobodžiaujantys greta automobilių, priklausančių turtingiesiems, ir palankinų bei dengtų neštuvų, priklausančių dar turtingesniems. Už ponų ir damų būriavosi miestelėnai, žiopliai ir smalsuoliai, atleistiniai ir kišenvagiai, ir šaltų gėrimų pardavėjai, keletas nekilmingų pirklių, neturinčių teisės sėdėti, bet akylai besidairančių progos nugriebti pigesnę prekę, vienas kitas raštininkas, mechanikas ar net tarnas, ketinantys nusipirkti žmonių.

- Devyniasdešimt septintas vienetas, - pakar-

tojo išpardavėjas, - puikus, sveikas vaikinukas, tiktų į pažus arba pasiuntinukus. Įsivaizduokite jį, mano ponai ir ponios, aprengtą jūsų namų livrėja. Pažvelkite į...

Jo žodžius nustelbė besileidžiančio į kosmouostą anapus pakylos laivo žviegimas.

Senas elgeta, Luošys Baslimas, perkreipė pusnuogį stuomenį ir vienintele savo akimi pažvairavo pro pakylos pakraštį. Baslimui vaikas neatrodė panašus į nuolankų tarną; jis - murzinas, perkaręs, apdaužytas - priminė užspeistą žvėriuką. Ant berniuko nugaros pro purvą bolavo randų dryžiai - buvusio savininko nuomonės patvirtinimai.

Pagal akis ir ausų formą Baslimas spėjo, kad berniuko protėviais gali būti grynakraujai žemiečiai, bet neabejotinai aišku tik tiek: vaikas mažas, išsigandęs, vyriškos lyties ir vis dar nepalaužtas. Berniukas pastebėjo elgetos žvilgsnį ir piktai dėbtelėjo į senį.

Staugsmui nutilus, turtingas dabita, sėdintis priekyje, tingiai mostelėjo skepetaite išpardavėjo pusėn.

- Negaišink mūsų laiko, sukčiau. Parodyk ką nors panašaus į aną vienetą.

- Meldžiu, kilnusi pone. Aš privalau parduoti

vienetus tokia tvarka, kokia jie pažymėti sąrašė.

- Tada pasijudink! Arba tékšk tą badmirį šalin, o mums parodyk prekes.

- Jūs labai malonus, mano pone.

Išpardavėjas pakėlė balsą:

- Esu raginamas paskubėti ir neabejoju, kad kilnūsio mano darbdavys pritartų. Leiskite kalbėti atvirai. Šis puikus vaikinukas dar mažas; naujajam savininkui kaštuos jo apmokymas. Todėl...

Berniukas beveik nesiklausė. Šitos kalbos jis gerai nė nesuprato, be to, šnekos jam nerūpėjo. Jis apžiūrinėjo apsigaubusių šydais damas ir išsipusių vyriškius, spėliodamas, kuris taps naujuoju jo kankintoju.

- ...žema pradinė kaina, sparti apyvarta. Gynas pelnas! Ar aš girdžiu dvidešimt stelarų?

Tyla darėsi vis nemalonesnė. Dama - daili ir brangi nuo sandaluotų pėdų iki pridengto nėrinių šydu veido - palinko arčiau dabitos, kažką sukuždėjo ir sukikeno. Tas susiraukė, išsi-traukė durklą ir apsimetė besivaląs nagus.

- Sakiau, kad paskubėtum, - suurzgė jis.

Prekeivis atsiduso.

- Maldauju neužmiršti, kilnieji, kad aš privalau atsiskaityti savo darbdaviui. Bet pradėkime nuo dar žemesnės kainos. Dešimt stelarių - taip, aš pasakiau "dešimt"! Fantastiška!

Jis nutaisė nustebusią miną:

- Gal aš pradedu kursti? Gal kas nors kilstelėjo pirštą, o aš nepastebėjau? Pasvarstykite, meldžiamieji. Štai matote tyrą jauną vaikinuką, panašų į neprirašytą popieriaus lakštą; galėsite piešti ką tik panorėję. Sumokėję tokią neįtikėtina žemą kainą, galėsite leisti sau paverti jį nebyliu arba perdaryti, kaip tik vaizduotė pakuždės.

- Arba sušerti jį žuvims!

- Arba sušerti jį... Ak, jūs labai sąmojingas, kilnūs pone!

- Tu man atsibodai. Kodėl tau šovė į galvą, kad šitas apgailėtinas vienetas iš viso kažko vertas? Gal čia tavo sūnus?

Prekeivis prisivertė nusišypsoti:

- Aš didžiuočiausi, jeigu taip būtų. Apgailestauju, kad man neleista atskleisti šio vaikinuko kilmės...

- Tai yra, tu nežinai.

- Nors mano lūpos privalo likti užrakintos, aš galiu atkreipti jūsų dėmesį į jo kaukolės formą,

tobulai ovalų ausų linkį.

Prekeivis sugnybė berniuko ausį, timptelėjo. Vaikas išsprūdo ir įkando jam į ranką. Minia ėmė juoktis.

Vyriškis staigiai atitraukė ranką.

- Guvus vaikis. Nieko, paragaus rimbo - pasitaisys. Geros veislės, pažiūrėkit į jo ausis. Kai kas sako - geresnių nerasi visoje Galaktikoje.

Išpardavėjas šio to nepastebėjo; jaunas da-bitas buvo iš Sindono IV. Jis nusiėmė šalną, atidengdamas būdingas sindoniškas ausis: ilgias, apžėlusias ir smailias. Palinko pirmyn; jo ausys trūkčiojo.

- *Kuo vardu kilnūs tavo globėjas?*

Senasis elgeta Baslimas nukurnėjo arčiau pakylos kampo, pasirengęs sprukti. Berniukas įsitempė ir apsidairė; jis pajuto, kad atsitiko kažkas negero, bet nesuprato kas. Prekeivis išblyško - niekas nesišaipto iš sindoniečių jiems girdint... ne daugiau nei vieną kartą.

- Mano pone, - sušvokštė jis, - jūs neteisingai supratote.

- Pakartok, ką čia paistei apie "ausis" ir "geriausią veislę".

Matėsi keletas policininkų, bet nelabai arti. Prekeivis apsilaižė lūpas.

- Būkite maloningas, kilnūs pone. Mano vaikai numirs badu. Aš pacitavau paplitusį teiginį - tai ne *mano* nuomonė. Aš stengiausi kuo greičiau parduoti šitą prekę... jūsų paties raginamas.

Tylą nutraukė moteriškas balsas:

- Et, spjauk į jį, Dvorolai. Ne jis kaltas, kad to vergo ausų forma tokia; jam reikia jį parduoti.

Sindonietis sušniokštavo:

- Tai parduok jį!

Prekeivis atsikvėpė:

- Klausau, mano pone.

Susitvardęs kalbėjo toliau:

- Maldauju ponų ir ponių atleidimo už tai, kad dėl tokios menkos prekės sugaišta tiek laiko. Dabar prašau siūlyti bet kokią kainą.

Luktelėjo, neramiai prašneko:

- Negirdžiu siūlant, nematau siūlant. Jokio pasiūlymo - vienas... Jeigu niekas nepanorės pirkti, aš privalėsiu sugrąžinti šį vienetą į sandėlį ir prieš tęsdamas varžytines pasitarti su savo darbdaviu. Jokio pasiūlymo - du. Turime dar daug nuostabių vienetų; tiesiog gėda jų neparodyti. Jokio pasiūlymo - trys...

- Štai tavo pasiūlymas, - tarė sindonietis.

- A?

Senasis elgeta laikė pakėles du pirštus. Prekeivis išsprogino akis:

- Ar *tu* nori pirkti?

- Taip, - karktelėjo senis, - jeigu ponai ir ponios leis.

Prekeivis dirstelėjo į sėdinčiųjų eiles. Kažkas iš minios šūktelėjo:

- Kodėl ne? Pinigai - visada pinigai.

Sindonietis linktelėjo; išpardavėjas skubiai paklausė:

- Tu siūlai už šį berniuką du stelarius?

- Ne, ne, ne, ne, ne! - suriko Baslimas. - Du *minimus!*

Prekeivis spyrė; elgeta staigiai atitraukė galvą. Išpardavėjas užriko:

- Nešdinkis iš čia! Aš tau parodysiu, kaip šaipytis iš geresnių už tave!

- Išpardavėjau!

- Gerbiamasis? Klausau, mano pone?

Sindonietis tarė:

- Pats prašei siūlyti "bet kokią kainą". Parduok jam tą vaiką.

- Bet...

- Girdėjai, ką pasakiau.

- Mano pone, aš *negaliu* parduoti po pirmo

pasiūlymo. Įstatyme aiškiai nurodoma: vienas pasiūlymas - ne varžytinės. Netgi du ne, jeigu pardavėjas nenustatė minimalios kainos. Nenustačius minimalios kainos man draudžiama parduoti esant mažiau nei trims pasiūlymams. Kilnūs pone, šis įstatymas gina savininką, o ne mane vargšą.

Kažkas šūktelėjo:

- Įstatymas toks!

Sindonietis susiraukė.

- Tai paskelbk pasiūlytą kainą.

- Kaip tik panorės mano ponai ir ponios, - prekeivis atsigrėžė į minią. - Už devyniasdešimt septintą vienetą: pasiūlyta kaina - du minimai. Kas pasiūlys keturis?

- Keturi, - pareiškė sindonietis.

- Penki! - šūktelėjo kažkoks balsas.

Sindonietis pamajo elgetai pirštu. Baslimas prisiartino, pasiremdamas rankomis ir vienu keliu, vilkdamas kitos kojos bigę; judėti kliudė išmaldos dubenėlis. Išpardavėjas pradėjo dudenti:

- Siūloma penki minimai - vienas... Penki minimai - du...

- Šeši! - drėbė sindonietis, dirstelėjo į elgetos dubenėlį, siektelėjo kapšo ir įmetė saujelę

monetų.

- Girdžiu šešis. Ar išgirsiu septynis?

- Septyni, - sukarkė Baslimas.

- Siūloma septyni. Jūs, tenai, kuris pakėlėte nykštį. Siūlote aštuonis?

- Devyni! - įsiterpė elgeta.

Prekeivis nuvėrė jį piktu žvilgsniu, bet kainą paskelbė. Suma artėjo prie vieno stelario - pernelyg brangus pajuokavimas daugumai stovinčiųjų grūstyje. Ponams ir ponioms nei reikėjo beverčio vergo, nei norėjosi sugadinti sindoniečio pokštą.

Išpardavėjas pragydo:

- Pirmą kartą - devyni... antrą kartą - devyni... trečią kartą - *parduota* už devynis minimus!

Jis nustūmė vaiką nuo pakylos vos ne stačiai ant elgetos.

- Pasiimk jį ir nešdinkis!

- Ramiau, - perspėjo sindonietis. - Pardavimo sutartį.

Tramdydamas įniršį, išpardavėjas įrašė kainą ir naująjį savininką į jau paruoštą devyniasdešimt septintojo vieneto kortelę. Baslimas sumokėjo devynis minimus - o tada sindoniečiui vėl teko jį sušelpti, nes žyminis mokestis virši-

jo pačią pirkinio kainą. Berniukas tyliai stovėjo greta. Jis suprato vėl esąs parduotas ir suvokė, kad naujasis jo valdovas - šitas senis; tik jam tai nerūpėjo; jam nereikalingas joks šeimininkas. Kol visi tvarkė mokesčio reikalus, vaikas spruko šalin.

Senasis elgeta, sakytum, net nepažiūrėjęs tįstelėjo ranką, čiupo vaiką už kulkšnies, parsitempė atgal. Paskui Baslimas permetė ranką berniukui per pečius, pasirėmė juo nelyginant ramentu ir sunkiai atsistojo. Pajutęs, kaip stipriai gniaužia alkūnę kaulėti pirštai, vaikas pasidavė tam, kas neišvengiama. Kitą kartą; jeigu palauki, jie visada praranda budrumą.

Pasirėmęs elgeta nepaprastai oriai nusilenkė ir kimiai tarė:

- Mano pone, aš ir mano tarnas dėkojame jums.

- Nieko, nieko, - sindonietis sumojavo skepe-taite, leisdamas jiems pasišalinti.

Nuo Laisvės Aikštės iki skylės, kurioje gyveno Baslimas, nebuvo net li - ne daugiau nei pusmylis, - bet kelionė truko ilgiau, negu būtina tokiam atstumui įveikti. Pasiramsčiuoda-

mas berniuku tarsi kriukiu, senis kepėstavo dar lėčiau, negu stumdamasis dviem rankomis ir vienu keliu, be to, dažnai stabčiojo verslo reikalais - tiesa, uždarbiavimas nenutrūkdavo ir pajudėjus, nes senis liepė vaikui kaišioti dubenėlį kiekvieno praeivio panosėn.

Savo tikslą Baslimas įgyvendino ne žodžiais. Jis jau išmėgino interlingvą, kosminę olandų kalbą, vietinę, pustuzinį tarmių, vagių, elgetų, vergų žargonus ir prekybinę šnektą - netgi Sistemės anglų kalbą - bergždžiai, nors įtarė, kad daugiau nei kartą berniukas suprato, kas sakoma. Tada liovėsi bandęs susišnekėti ir paaiškino savo norus ženklų bei vieno kito niukso pagalba. Jeigu vaikas nesupranta nė vienos iš Baslimui žinomų kalbų, elgeta jį išmokys - viskas savo metu, viskas savo metu. Baslimas niekur neskuba. Baslimas niekada neskubėdavo; jis manė, kad neskubomis toliau nuvažiuos.

Baslimas gyveno po senu amfiteatru. Imperatoriškosios atminties Sargonui Didingajam paliepus pastatyti didesniąjį cirką, senojo nugriauta tik dalis; Antrojo Banginio Karo nutraukti darbai taip ir nebuvo atnaujinti. Baslimas nusivedė berniuką į griuvėsius. Eiti buvo sunku, senis turėjo vėl kepurnėtis ropomis....